

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Диференціальна психологія»

вибірковий освітній компонент
за освітньо-професійними програмами «Екстремальна та кризова
психологія», «Робота з персоналом»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на
2023-2024 навчальний рік.
Протокол від «08» серпня 2023 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Диференціальна психологія»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Курс диференціальної психології має велике значення у справі формування загального уявлення про механізми походження і розвитку індивідуальних розходжень, умови формування індивідуально-психологічних особливостей особистості. Диференціальна психологія сприяє формуванню у здобувачів ступеня вищої освіти знань про методичні і методологічні аспекти визначення індивідуальних відмінностей, індивідуально-типологічні особливості особистості, індивідуальні відмінності психічних процесів, принципи та специфіку формування індивідуального підходу до людини, які є необхідними для майбутньої практичної роботи в галузі психології.

Головними змістовними конструктами, що передбачено засвоїти при опануванні навчальною дисципліною є: принципи формально-диференційного підходу та структурно-функціонального аналізу; поняття індивід, особистість, індивідуальність; конституційні, індивідуальні, типологічні, групові відмінності; відмінності на різних рівнях структури індивідуальності; відмінності, що виявляються в різних сферах діяльності.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Селюкова Тетяна Василівна, викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах НУЦЗУ
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 434. Робочий номер телефону – (057)707-34-74. Тел моб. 067-57-44-607
E-mail	Selukova_tv@ukr.net
Наукові інтереси	Клінічна психологія, Психодіагностика, Диференціальна психологія
Професійні здібності	-професійні знання і значний досвід роботи клінічним психологом; -досвід керівництва виробничою практикою студентів-психологів; -консультативна та психокорекційна робота з хворими на невротичні розлади, посттравматичні стресові розлади та ін.; -індивідуальна консультативна та психокорекційна робота.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	https://scholar.google.com.ua/citations?user=TRbhFoIAAAAJ&hl=ru Зокрема: 1. Селюкова Т.В., Ткаченко В.В. Особливості соціально-комунікативної компетентності та емоційного інтелекту у

	<p>осіб з різним рівнем тривожності. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип.18. Харків: НУЦЗУ, листопад 2015. 318 с. С. 188-196.</p> <p>2. Селюкова Т.В. Особливості агресивності та конфліктності у курсантів НУЦЗУ з різним рівнем суб'єктивного контролю. Бочаровські читання : матеріали наук.-практ. конф.[з міжнар. участю], присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (м. Харків, 18 берез. 2016 р.) / МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2016. С.146-149.</p> <p>3. Селюкова Т.В., Мохонько Д.С. Особливості копінг-стратегій у осіб, схильних до прокрастинації. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип.20. Харків: НУЦЗУ, листопад 2016. 351 с. С. 242-254.</p> <p>4. Селюкова Т.В. Особливості саморегуляції у осіб з різним рівнем толерантності до невизначеності. Medzinarodna vedecko-practicka konferencia «INOVACNE VYSKUM V OBLASTI SOCIOLOGIE, PSYCHOLOGIE A POLITOLOGIE», Vysoka skola Danubius, Fakulta verejne politiky a verejnej spravy (10–11 marca 2017) – університет Данубіус, м. Сладковічево, Словацька республіка. 2017. С.146-149.</p> <p>5. Селюкова Т.В., Шевцова К.С. Рефлексивна регуляція та особистісна зрілість як соціально значущі характеристики осіб з різним рівнем відчуття самотності. Тези VII Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 30 листопада 2018 р.). Харків: ХНУВС, 2018. С. 232-235.</p> <p>6. Селюкова Т.В., Іванова Ю.М. Особливості життєстійкості та психологічного подолання у курсантів та студентів НУЦЗУ з високим та низьким рівнем асертивності. Науковий журнал «Київський науково-педагогічний вісник», № 16 (16). Київ. 2019. С.34-38.</p> <p>7. Селюкова Т.В., Кобелева Т.О. Гендерні особливості емоційного інтелекту та сенсожиттєвих орієнтацій у юнацькому віці. Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції: (м. Харків, Україна, 11–12 грудня 2020 р.) Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2020. С.79-84</p> <p>8. Селюкова Т.В., Тарарака А.В. Особливості рефлексії у курсантів та студентів нуцзу з різним рівнем конформізму. Особистість, суспільство, закон : тези доп. учасників міжнар.</p>
--	---

	<p>наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф.С. П. Бочарової (15 квіт. 2021 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2021. С. 115-118.</p> <p>9. Тіщенко А.Ю., Ушакова І.М., Селюкова Т.В. Особливості прийняття рішення та життєстійкості в організації у співробітників з різним типом когнітивного стилю особистості: полезалежність та полenezалежність. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Фаховий науковий журнал «Габітус». Випуск 24, 2021. С. 67-83.</p> <p>ORCID 0000-0001-9038-2775</p>
--	---

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 он-лайн та електронною поштою Selukova_tv@ukr.net. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета викладання дисципліни: засвоєння сучасних теоретичних та прикладних знань про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності між людьми, формування умінь пояснювати та аналізувати їх традиційні та новітні класифікації; чинники та закономірності прояву індивідуально-психологічних відмінностей, формування умінь застосовувати набуті знання у практичній професійній діяльності.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
Статус дисципліни	очна (денна)
Рік підготовки	вибіркова
Семестр	2 курс
Обсяг дисципліни:	3
- в кредитах ЄКТС	2
- кількість модулів	90
- загальна кількість годин	
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	14

- семінарські заняття (годин)	10
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	46
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)	-
- підсумковий контроль	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного навчання необхідне опанування знаннями з дисциплін: «Загальна психологія», «Анатомія нервової системи та фізіологія нервової системи», «Основи психологічної практики».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійних програм «Екстремальна та кризова психологія», «Робота з персоналом» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити такі *програмні результати навчання*:

- вміти проводити психодіагностику індивідуальних розходжень та визначати індивідуальні особливості осіб, які належать до того чи іншого психологічного типу;
- здійснювати облік індивідуальних розходжень при реалізації консультативного процесу та складанні корекційних програм;
- застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи: у профдборі, в роботі з персоналом, в роботі психолога-діагноста, сфері бізнесу, освіти, сім'ї, міжособових стосунках, в роботі з постраждалими в надзвичайних ситуаціях.

та формування у здобувачів вищої освіти наступних *компетентностей*:

- здатність аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- здатність розуміти закономірності та особливості індивідуально-психологічних розходжень і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань;
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1.

Тема 1.1. Предмет, історія, основні методи диференціальної психології
Психометричні основи диференціальної психології.

Тема 1.2. Теоретичне обґрунтування природи індивідуальних розходжень. Спадковість та середовище. Психофізіологія індивідуальних відмінностей. Темперамент як біологічна основа індивідуальності.

Тема 1.3. Властивості нервової системи як природна основа індивідуальних розходжень. Асиметрія півкуль. Особливості переробки інформації правою та лівою півкулями головного мозку. Профілі асиметрії.

Тема 1.4. Індивідуальні розходження, пов'язані з особливостями психічних процесів, здібностей та інтелекту. Моделі інтелекту. Поняття емоційного інтелекту. Індивідуальні особливості регулятивної та емоційної сфери.

Тема 1.5. Поняття життєвого стилю в психології. Індивідуальна варіативність самосвідомості (Я-концепція. самооцінка, мотивація досягнення, локус-контроля, самоактуалізація особистості та ін).

МОДУЛЬ 2.

Тема 2.1. Когнітивні стилі.

Тема 2.2. Індивідуальна специфіка функціонування захисних механізмів особистості та стилів поведінки в складних життєвих ситуаціях.

Тема 2.3. Типологічний підхід до вивчення особистості. Акцентуації характеру. Психологія рис особистості. Етнічна свідомість. Національний характер українців.

Тема 2.4. Аспекти статево-рольової диференціації. Пол. Гендер. Гендерна ідентичність, гендерна роль, гендерний стереотип. Поняття гендеру та гендерної рівності. Парадигми гендерної рівності. Вплив діяльності жінок на гуманізацію політики.

Тема 2.5. Орієнтації особистості та стратегії спілкування: стилі педагогічної взаємодії, стилі лідерства, стилі батьківського виховання. Професійні типології. Стильові особливості в професійній діяльності психолога екстремальних станів та в роботі з персоналом.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота

3 - й семестр						
Модуль 1						
Тема 1.1.	8	2	2		4	
Тема 1.2.	8	2	2		4	
Тема 1.3.	8	2	2		4	
Тема 1.4.	8	2	2		4	
Тема 1.5.	12	2	4		6	Модульна КР1 за темами 1.1-1.5
Разом за модулем 1	44	10	12		22	
Модуль 2						
Тема 2.1.	8	2	2		4	
Тема 2.2.	8	2	2		4	
Тема 2.3.	8	2	2		4	
Тема 2.4.	8	2	2		4	
Тема 2.5.	14	2	4		8	Модульна КР2 за темами 2.1-2.5
Разом за модулем 2	46	10	12		24	
Всього	90	20	24		46	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	1.1.Предмет, задачі, структура диференціальної психології. Історія становлення диференціальної психології. Методи диференціальної психології.	2
2.	1.2.Теорії обґрунтування природи індивідуальних розходжень. Темперамент як властивість індивідуальності. Методики дослідження темпераменту.	2
3.	1.3.Особливості переробки інформації правою та лівою півкулями головного мозку. Профілі функціональної асиметрії.	2
4.	1.1-1.5.Модульний контроль.	2
6.	2.4.Теорії розвитку гендерної ідентичності. Теорії, що пояснюють розбіжності між чоловіками та жінками. Парадигми гендерної рівності.	2

	Поняття гендеру та гендерної рівності. Гендерна історія українського суспільства. Гендерна демократія як складова соціально-гуманітарних знань. Наукові дослідження у галузі гендерної рівності.	
	Разом	10

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	1.4.Індивідуальні властивості інтелекту. Емоційний інтелект. Соціальний інтелект. Методики дослідження інтелекту.	2
2.	1.5.Методики дослідження самооцінки. Методики дослідження локусу контролю. Самоактуалізаційний тест. Стратегії життєвого успіху та мотивація досягнення.	2
3.	2.1.Методики дослідження когнітивних стилів.	2
4.	2.2.Діагностика захисних механізмів особистості. Методики дослідження копінг-стратегій.	2
5.	2.3. Поняття типології і типу. Основні зарубіжні типології. Основні вітчизняні типології. Етнічна свідомість. Національний характер українців. Методики діагностики акцентуацій характеру.	2
6.	2.5.Стилі лідерства. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях. Індивідуальні відмінності, пов'язані з віком. Крос-культурні дослідження. Диференціально-психологічні аспекти професійної діяльності. Аналіз індивідуально-психологічних особливостей особистості в професійній діяльності психолога екстремальних та кризових станів. Індивідуальний підхід в роботі з постраждалими в надзвичайних ситуаціях. Аналіз індивідуально-психологічних особливостей особистості в роботі з персоналом організацій. Індивідуально-психологічні відмінності при профотборі, в роботі з персоналом, в управлінні, бізнесі, тощо.	2
7	2.1-2.5.Модульний контроль.	2
	Разом	14

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, консультації, контрольні заходи, самостійна робота. Використовуються словесні (пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація,

демонстрація, спостереження), практичні методи навчання.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: реферати, есе, індивідуальна самостійна робота, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, протоколи проведення психологічних методик, екзамен.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок здобувачів з кожного освітнього компонента освітньої програми здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань.

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі опитування, наявності конспекту лекцій, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, проведення психологічних методик, тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, умінь самостійно опрацьовувати тексти, ведення конспекту, виконання психологічних методик та оформлення протоколів, здатності публічно, письмово чи в електронному форматі представляти матеріал, засвоєний на заняттях та опрацьований самостійно.

Завданням підсумкового контролю (екзамен) є підсумкова перевірка глибини засвоєння здобувачем програмного матеріалу освітнього компонента, логіки та взаємозв'язків між окремими його розділами, здатності до творчого використання набутих знань; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту освітнього компонента.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів

I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	5	1	5
	Семінари	3	3	9
	Практичні заняття*	2	3	6
	Модульна контрольна робота*	1	10	10
Разом за модуль № 1				30
Модуль № 2	Лекції	5	1	5
	Семінари	1	3	3
	Практичні заняття*	4	3	12
	Модульна контрольна робота*	1	10	10
Разом за модуль № 2				30
Індивідуальна самостійна робота				10
Разом за поточний контроль				70
II. Підсумковий контроль (екзамен)				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання.

Поточний контроль

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення практичних та семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт, за результатами модульних контрольних робіт та оцінювання виконання індивідуальної самостійної роботи.

Робота на лекції передбачає сприйняття та засвоєння теоретичного курсу, а також фіксацію основних його положень (конспектування). Оцінюється послідовність основних положень лекції, висновків, формулювань, узагальнень; позначання важливих думок, виділення ключових слів, термінів. Перевірка термінів, понять за допомогою словників, довідників з виписуванням тлумачень в зошит. Позначення питань, термінів, матеріалу, які викликають труднощі, пошук відповідей в рекомендованій літературі.

Нарахування балів за роботу на лекціях відбувається шляхом перевірки конспектів лекцій. При тому оцінюється: повнота, охайність і грамотність ведення конспекту.

Наявність усіх компонентів роботи на лекції може бути оцінено в 1 бал.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, наводить приклади та висловлює свої думки;

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка повідомлення, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 3 балів):

3 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни; граматично і стилістично без помилок оформлений звіт;

2 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки.

1 бали – завдання виконане частково, у звіті допущені граматичні чи стилістичні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з чотирьох питань.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних

контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – вірно дані відповіді на чотири питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – в цілому розкриті чотири питання, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

6-7 балів – дані відповіді на три питання;

4-5 балів – дані відповіді на два питання

1-3 бали – дано відповідь на одне питання;

0 балів – відповідь відсутня.

У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Питання до модульних контролів

Перелік питань до модульного контролю № 1:

1. Предмет і задачі диференційної психології.
2. Структура диференційної психології.
3. Місце диференційної психології серед інших дисциплін.
4. Поняття індивід, особистість, індивідуальність.
5. Періоди в історії диференційної психології.
6. Методи диференційної психології.
7. Теоретичні основи диференційно-психологічного аналізу.
8. Принципи диференційно-психологічного аналізу.
9. Поняття спадковості та середовища.
10. Теоретичне обґрунтування природи індивідуальних розходжень
11. Теорія спадкових факторів в обґрунтуванні природи індивід. розбіжностей.
12. Соціогенетична теорія. Теорія конвергенції в обґрунтуванні природи індивідуальних розбіжностей.
13. Теорія впливу конституційних та морфологічних признаков в обґрунтуванні природи індивідуальних розбіжностей.
14. Теорія диференціації в обґрунтуванні природи індивідуальних розбіжностей.
15. Властивості та типологічні особливості нервової системи.
16. Типологія ВНД, розроблена І. П. Павловим.
17. Темперамент як властивість індивідуальності.
18. Визначити поняття темпераменту.
19. Поняття темпераменту в школі Б.М.Теплова та В.Д.Небиліцина.
20. Поняття темпераменту в школі В.С.Мерліна.
21. Концепція темпераменту В.М.Русалова

22. Асиметрія півкуль головного мозку. Функції правої та лівої півкулі.
23. Асиметрія півкуль головного мозку. Характерні особливості ліворуких
24. Індивідуальні особливості пізнавальних психічних процесів (уяви, мови, мислення, уваги, пам'яті, сприймання).
25. Диференційно-психологічні особливості вольової сфери.
26. Диференційно-психологічні особливості емоційної сфери людини.
27. Сутність індивідуальних варіантів переживань емоцій та почуттів.
28. Структура та характеристика здібностей.
29. Індивідуально-психологічні відмінності здібностей.
30. Індивідуально-психологічні відмінності інтелекту.
31. Факторні теорії інтелекту. Теорії множинності інтелекту.
32. Оцінки варіативності інтелекту.
33. Поняття емоціонального інтелекту. Мудрість, обдарованість, талант, геніальність.
34. Поняття життєвого стилю в психології.
35. «Я-концепція» як основа життєвого стилю.
36. Поняття локус контролю (екстернальність – інтернальність).
37. Стилi життя та самоактуалізація.
38. Стратегії життєвого успіху та мотивація досягнення.

Перелік питань до модульного контролю № 2:

1. Поняття когнітивного стилю в психології індивідуальності.
2. Параметр когнітивного стилю поле залежність-поленезалежність.
3. Параметр когнітивного стилю аналітичність-синтетичність.
4. Параметр когнітивного стилю рефлексивність-імпульсивність.
5. Параметр когнітивного стилю когнітивна простота-когнітивна складність.
6. Параметр когнітивного стилю ригідність-гибкість пізнавальних процесів.
7. Стилi розв'язання проблемних ситуацій.
8. Поняття психологічного подолання (копінг-стратегії).
9. Захисні механізми особистості.
10. Індивідуальні стилі реагування
11. Місце характеру в структурі індивідуальності.
12. Поняття акцентуації характеру.
13. Характеристика акцентуацій характеру по К.Леонгарду.
14. Характеристика акцентуацій характеру по А.Є.Лічко.
15. Психологія рис особистості.
16. Теорія рис, розроблена Г.Айзенком.
17. Теорія рис особистості Р.Кеттелла.
18. Модель «Великої П'ятірки».
19. Типологічний підхід до вивчення особистості та характеру.
20. Основні зарубіжні та вітчизняні типології.

21. Стаття у структурі індивідуальності. Пол. Гендер.
22. Поняття статевий диморфізм, статевий дипсихізм.
23. Гендерні характеристики особистості: гендерна ідентичність, гендерна роль, гендерний стереотип. Поняття гоендерної рівності.
24. Теорії розвитку гендерної ідентичності. Гендерна рівність.
25. Еволюційна теорія пола В.Геодакяна.
26. Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса.
27. Психологічні прояви статевих особливостей.
28. Диференціально-психологічні аспекти вікових особливостей.
29. Диференціально-психологічна специфіка темпів органічного росту.
30. Стили спілкування в структурі індивідуальності.
31. Репрезентативні системи.
32. Стили міжособистісної взаємодії.
33. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.
34. Стили лідерства.
35. Стили педагогічного спілкування.
36. Стили навчальної діяльності
37. Стили батьківського виховання.
38. Соціально-значуща діяльність та її варіації.
39. Варіативність поведінки, що відхиляється, і асоціального поводження.
40. Групові розбіжності по етнокультурному фактору.
41. Етнічна свідомість. Національний характер українців.
42. Диференціально-психологічні аспекти професійної діяльності.
43. Аналіз індивідуально-психологічних особливостей особистості в професійній діяльності психолога екстремальних та кризових станів.
44. Індивідуальний підхід в роботі з постраждалими в надзвичайних ситуаціях.
45. Аналіз індивідуально-психологічних особливостей особистості в роботі з персоналом організацій.
46. Індивідуально-психологічні відмінності при профотборі, в роботі з персоналом, в управлінні, бізнесі, тощо.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

Основними завданнями самостійної роботи є не тільки підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів

(оцінюється в діапазоні від 0 до 11 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використав статистичні дані; продемонстрував знання підручників, посібників, вміння аналізувати наукову літературу. Використано ілюстративний матеріал, презентація. Список використаної наукової літератури нараховує не менше 8-10 джерел та відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії. Здобувач продемонстрував вміння доповісти матеріал аудиторії, вільно ним володіє.

9 балів – робота виконана в повному обсязі, здобувач демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; допущені незначні помилки.

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу; здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; тему розкрито вичерпно, положення обґрунтовані, матеріал повністю взято з основної та додаткової літератури.

7 балів – здобувач демонструє здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій; здійснює критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; недостатньо використовує статистичні дані.

6 балів – здобувач виконав лише від 70% до 80% від загального обсягу; тему розкрито в основному, визначення та аргументація взяті з основної навчальної літератури.

5 балів – здобувач правильно викладає матеріал, здійснює частково порівняльний аналіз деяких теорій, концепцій, частково демонструє здатність робити висновки та узагальнення, але не аргументує власне ставлення до альтернативних поглядів на питання, не використовує фактичні та статистичні дані.

4 бали – тему розкрито не повністю, матеріал повторює положення з лекції, приклади знайдені самостійно та інтерпретовані правильно. При викладанні допущені неточності, або відсутня мінімально необхідна кількість висновків, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень,

3 бали – допущені помилки у формулюванні термінів і категорій. У матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи. Або здобувач лише частково висвітлює тему. Реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми.

2 бали – тему розкрито недостатньо та поверхнево, матеріал повторює положення лекції, приклади з лекції, розуміння недостатньо чітке. Зроблені

висновки є помилковими.

1 бал – тему розкрито фрагментарно, приклади не наведені, або не є достатньо зрозумілими здобувачеві; здобувач не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно.

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну (дві) з рекомендованих тем з нижченаведеного переліку або індивідуальну тему, погоджену з викладачем та самостійно виконати поглиблене дослідження: відповісти на запропоновані питання та виконати відповідні завдання.

Результати дослідження оформити звітом у формі конспекту, есе, реферату або презентації. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>.

Самостійна робота також передбачає підготовку навчально-наукової доповіді (реферату) (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за вибраними темами.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Етапи розвитку диференціальної психології.
2. Типологічні особливості прояву властивостей нервової системи.
3. Співвідношення понять «норма», «патологія» і «акцентуація характеру».
4. Класичні традиції дослідження темпераменту: дослідження темпераменту в працях І. П. Павлова.
5. Дослідження темпераменту в працях Б. М. Теплова.
6. Дослідження темпераменту в працях В. Д. Небиліцина.
7. Дослідження темпераменту в працях В. С. Мерліна.
8. Зарубіжні дослідження темпераменту (Г. Айзенк, Я. Стреляу).
9. Сучасні традиції дослідження типів темпераменту та темпераментальних властивостей (В.М. Русалов та ін.).
10. Індивідуальний стиль діяльності та життєдіяльності.
11. Концепція соціальних характерів Е.Фромма: за та проти.
12. Маніпулятивні характери Е. Шострома та сучасна реальність.
13. Мораль, культура та особистість у концепції Б.С. Братуся.

14. Методологічні та теоретичні проблеми дослідження індивідуального характеру в сучасній психології.
15. Конституціональний підхід у дослідженні індивідуального характеру та сучасна практична психологія.
16. Класифікація особистості О.Ф. Лазурського та сучасна практика.
17. Втілення вчення про функціональні типи К. Юнга в практиці надання психологічної допомоги.
18. Концепція особистісних рис Г. Оллпорта: особистісний диференціал.
19. Підхід Ч. Ломброзо до характеру людини.
20. Реалізація психоаналітичної моделі індивідуальних характерів А.Лоуена у практиці психотерапії.
21. Типи психопатій за П.Б. Ганнушкіним.
22. Типологічна модель К. Леонгарда.
23. Типи психопатій та акцентуацій характеру підлітків у працях О.Лічко.
24. Диференціація в навчанні: актуальні проблеми теорії та практики.
25. Диференціація індивідуальних здібностей та задатків.
26. Теорії творчих здібностей (Я.О. Пономарьов, Дж. Гілфорд, П.Торренс).
27. Диференціація статті (теорії В.А.Геодакяна та Лі Елліса).
28. Комунікабельність у жінок та чоловіків
29. Статеві відмінності схильності до радості.
30. Поняття гендеру та гендерної рівності.
31. Гендерна історія українського суспільства.
32. Парадигми гендерної рівності.
33. Вплив діяльності жінок на гуманізацію політики.
34. Жінки у парламентах світу – реальність і перспективи.
35. Вплив діяльності вченого Марії Складовської-Кюрі на розвиток цивілізації.
36. Боротьба Софії Ковалевської за право бути вченим, професором, дослідником нарівні з чоловіками – сторінка гендерної історії.
37. Державна гендерна політика в Україні.
38. Гендерна демократія як складова соціально-гуманітарних знань.
39. Наукові дослідження у галузі гендерної рівності.
40. Емоційна стійкість до впливів стресогенних факторів у чоловіків і жінок.
41. Національний характер окремих народів світу.
42. Національний характер українців.
43. Індивідуально-психологічні особливості професійної діяльності.
44. Диференціально-психологічний аспект професійної та навчальної діяльності.
45. Взаємодія психології праці з диференціальною психологією.

46. Взаємодія екстремальної та кризової психології і диференціальної психології.
47. Індивідуально-психологічний підхід в роботі з постраждалими в надзвичайних ситуаціях.
48. Індивідуально-психологічні відмінності при профотборі.
49. Вимоги до індивідуально-психологічних якостей фахівців.
50. Індивідуально-психологічні характеристики мотиваційних, когнітивних, психомоторних, емоційно-вольових, темпераментальних і характерологічних сфер особистості, що обумовлюють професійну придатність персоналу ДСНСУ.
51. Індивідуально-психологічні відмінності при в роботі з персоналом, в управлінні, бізнесі, тощо.
52. Формування корпоративної культури на основі стильових характеристик поведінки і образів ідеальних співробітників.
53. Формування навичок адаптивної копінг-поведінки, управління дезадаптивними станами, що виникають в екстремальних і надзвичайних ситуаціях професійної діяльності з урахуванням індивідуально-типологічних особливостей особистості.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі **усного екзамену**.

Кожен варіант екзаменаційного білету складається з трьох питань.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 30 балів):

25-30 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання, правильно розв'язав усі задачі з повним дотриманням вимог до виконання;

20-24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичних питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки. Відповідь надана на три питання.

15-20 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Відповідь надана на два питання.

7-14 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкриті зміст теоретичного питання та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильна відповідь надана на одне питання, на інші – частково.

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки.

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань. Не відповів на жодне питання.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного екзамену.

Відповіді на питання оцінюються за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень, здатність вичерпно та аргументовано їх викласти, висловити та обґрунтувати власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Перелік питань для підготовки до екзамену:

1. Предмет і задачі диференціальної психології. Структура диф. психології.
2. Місце диференціальної психології серед інших дисциплін.
3. Періоди в історії диференціальної психології.
4. Методи диференціальної психології
5. Основні поняття диф.психології: індивід, особистість, індивідуальність.
6. Поняття спадковості та середовища.
7. Спадковість як фактор індивідуальних розходжень. Техніки дослідження спадковості та оточуючого середовища.
8. Теорії що пояснюють природи індивідуальних розходжень.
9. Теорії впливу конституційних та морфологічних ознак.
10. Принципи диференціально-психологічного аналізу.
11. Властивості та типологічні особливості нервової системи.
12. Типологія ВНД, розроблена І. П. Павловим.
13. Асиметрія півкуль головного мозку. Функції правої та лівої півкулі.
14. Асиметрія півкуль головного мозку. Характерні особливості ліворуких.
15. Темперамент як властивість індивідуальності. Теорії темпераменту.
16. Теорія психофізіологічних основ індивідуальних відмінностей (І.Павлов).
17. Поняття темпераменту в школі Б.М. Теплова та В.Д. Небиліцина.
18. Темперамент. Поняття темпераменту в школі В. С. Мерліна.
19. Темперамент. Концепція темпераменту В. М. Русалова.
20. Темперамент. Концепція темпераменту Я. Стреляу.
21. Міжпівкульна асиметрія. Функції правого і лівого півкулі.
22. Міжпівкульна асиметрія. Характерні особливості ліворуких.
23. Індивідуальні особливості пізнавальних психічних процесів (уяви, мови, мислення, уваги, пам'яті, сприймання).
24. Структура та характеристика здібностей. Теорії здібностей.

25. Індивідуально-психологічні відмінності здібностей.
26. Індивідуально-психологічні відмінності інтелекту. Теорії інтелекту.
27. Поняття емоційного інтелекту.
28. Поняття: мудрість, обдарованість, талант, геніальність.
29. Поняття життєвого стилю в психології. Індивідуальна варіативність самосвідомості
30. «Я-концепція» як основа життєвого стилю.
31. Самооцінка як значуща складова самосвідомості.
32. Стратегії життєвого успіху та мотивація досягнення.
33. Локус контролю (інтернальність-екстернальність).
34. Поведінка в ситуації фрустрації (за С.Розецвейгом).
35. Стилі життя та самоактуалізація особистості
36. Стратегії життєвого успіху та мотивація досягнення.
37. Поняття когнітивного стилю в психології індивідуальності.
38. Параметри когнітивних стилів.
39. Поняття психологічного подолання (копінг-стратегії).
40. Захисні механізми особистості.
41. Місце характеру в структурі індивідуальності. Формування характеру.
42. Структура характеру. Система відносин особистості і рис характеру.
43. Характер як відповідь особистості на фрустрацію, поняття акцентуації характеру.
44. Характеристика акцентуацій характеру за К.Леонгардом та О.Є.Лічко.
45. Типологічний підхід до вивчення особистості та характеру. Поняття типології та типу.
46. Основні зарубіжні та вітчизняні типології.
47. Психологія рис особистості. Теорія рис особистості Р.Кеттелла, Г.Айзенка.
48. Психологія рис особистості. Модель Великої П'ятірки.
49. Анатомо-фізіологічні основи гендерних розбіжностей. Основні поняття: пол, гендер. Поняття статевий диморфізм, статевий дипсихізм.
50. Гендерні характеристики особистості – гендерна ідентичність, гендерна роль, гендерний стереотип. Поняття гендерної рівності.
51. Типи гендерної ролі: маскулінна, фемінна, андрогінна.
52. Теорії розвитку гендерної ідентичності. Етапи розвитку гендерної ідентичності по І.С.Кону. Поняття гендерної рівності.
53. Еволюційна теорія пола В.Геодакяна.
54. Нейроандрогенетична теорія Л.Елліса.
55. Психологічні прояви статевих особливостей та гендерних відмінностей.
56. Диференціально-психологічні аспекти вікових особливостей.
57. Стиль спілкування в структурі індивідуальності.

58. Варіативність поведінки, що відхиляється, і асоціального поводження.
59. Стили міжособистісної взаємодії.
60. Орієнтація особистості та стратегії спілкування.
61. Репрезентативні системи.
62. Стель спілкування в структурі індивідуальності.
63. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.
64. Стили лідерства.
65. Стили педагогічного спілкування.
66. Стили батьківського виховання.
67. Соціально-значуща діяльність та її варіації.
68. Варіативність поведінки, що відхиляється і асоціального поводження.
69. Індивідуальні стили реагування.
70. Спрямованість особистості в структурі індивідуальності.
71. Індивідуальний стиль діяльності.
72. Диференціально-психологічний аспект професійної та навчальної діяльності.
73. Типи осіб до виконання певних видів робіт і сфер діяльності.
74. Індивідуальна специфіка психологічного супроводу професійної діяльності.
75. Взаємодія психології праці та диференціальної психології.
76. Взаємодія екстремальної та кризової психології і диференціальної психології.
77. Індивідуально-психологічні підходи в роботі з постраждалими в надзвичайних ситуаціях.
78. Індивідуально-психологічна підготовка особового складу до дій в екстремальних умовах з урахуванням типологічних та психофізіологічних особливостей особистості.
79. Стратегії регуляції професійного стресу працівників «екстремальних» професій.
80. Розподіл управлінських завдань в організації з урахуванням особливостей темпераменту співробітників.
81. Індивідуально-психологічні відмінності при профотборі, в управлінні, бізнесі, коучінгу, міжособових стосунках.
82. Індивідуально-психологічні відмінності в роботі з персоналом.
83. Техніки формування "команд" на основі індивідуально-психологічної відповідності співробітників.
84. Розробка службової кар'єри на основі індивідуально-психологічної орієнтації працівників.
85. Встановлення нормальних ділових стосунків між керівниками і підлеглими з урахуванням індивідуально-психологічних якостей.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Вивчення навчальної дисципліни «Диференціальна психологія» потребує: виконання завдань згідно з навчальним планом; підготовки до практичних та семінарських занять; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

2. Якісне освоєння теоретичних питань курсу. Обов'язкова наявність конспекту лекцій.

3. Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме: підтвердження теоретичного матеріалу прикладами, знання основних положень сучасної психології, уміння аргументовано викласти певний матеріал.

4. Відповідь здобувача повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань, а також умінням коментувати відповіді інших здобувачів, доповнювати їх, знаходити помилки (неточності, недоліки) та надавати правильну відповідь.

5. Присутність здобувачів вищої освіти на лекційних та практичних заняттях є обов'язковою. Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані.

5. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, Поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни та строкових параметрів навчального процесу.

6. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

Рекомендовані джерела інформації

Література

1. Диференціальна психологія / За заг. редакцією С. Д. Максименка. Підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.

2. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 432с. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/863.pdf>

3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. Львів: Новий Світ, 2011. 236 с.

4. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія : навчально-методичний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2014. 216 с.

5. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.

6. Формування українського етносу. Національний характер українців. К.: Українське народознавство, 2002. 134 с.

7. Туриніна О.Л., Варлакова Є.О. Електронний підручник з диференціальної психології. Режим доступу: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/f64a8b1007064cac85a4568dce1535ad.pdf>

Інформаційні ресурси

1. http://lib.prometeu.org/?sub_id=34 Публічна електронна бібліотека «Прометей». На сайті знаходиться каталог книг. Книги можна читати он-лайн або завантажувати.

2. http://www.twirpx.com/files/#files_psychology «Психологічні дисципліни». На сайті розміщені книги та добірка матеріалів (навчально-методичні матеріали, статті, лекції, наукові статті, періодичні видання).

3. <http://www.libok.net/razdel/67/psihologiya> Електронна бібліотека libok.net. Книги з психології. Книги можна читати он-лайн та безкоштовно завантажувати.

4. <http://www.internet-biblioteka.ru/psychology> Інтернет-бібліотека. Книги з психології.

5. <http://www.booksgid.com/psihologija/> Інтернет-бібліотека. Книги з психології. Книги можна читати в режимі он-лайн або завантажувати

Розробник:
викладач
кафедри психології діяльності
в особливих умовах

Тетяна СЕЛЮКОВА